

DANIEL-ROPS, Życie codzienne w Palestynie w czasach Chrystusa
Poznań—Warszawa—Lublin 1965, 8°, s. XXXI, 639, tabl. 3

Przyjemnie i zgrabnie wydana przez Księgarnię św. Wojciecha książka Henry Petiota znanego pod pseudonimem Daniel-Rops (tytuł oryginału francuskiego: *La vie quotidienne en Palestine au temps de Jésus*) przełożona przez Janinę Lasocką, stanowi dalszą pozycję z serii książek przedstawiających życie codzienne w różnych epokach i wśród różnych narodów. Serię tę rozpoczęła wydawać kilka lat temu paryska firma wydawnicza *Hachette*.

Słowo wstępne do polskiego przekładu napisał ks. prof. dr E. Dąbrowski. Wprowadza on czytelnika polskiego w zagadnienie, jak cenną pomocą dla właściwego odczytania i zrozumienia Pisma św. jest możliwość włączenia się w nurt życia i codziennych spraw rozgrywających się na oczach ludzi współczesnych czasom Nowego Testamentu. Polski biblista omówił też działalność autora książki i naszkicował jako tło osiągnięcia archeologiczne i nowsze prądy egzegetyczne, zwłaszcza metodę historii form literackich z jej tendencją do poszukiwania *Sitz im Leben*. Takim swego rodzaju *Sitz im Leben*, w dużo pełniejszym sensie, jest właśnie dziełko Daniel-Ropsa. Słusznie podkreślaną wielką zaletą dzieła jest bardzo żywy i sugestywny opis codziennych spraw i drobnych realiów, z którymi codziennie stykał się Chrystus jak i Apostołowie. Ks. E. Dąbrowski koryguje w niektórych punktach oceny autora, podkreślając np. duży wpływ hellenizmu na „życie codzienne” w Palestynie, co autor zdaje się przeoczyć, a także poprawia w przekładzie polskim kilka błędów rzeczowych, jakie zakradły się do tekstu francuskiego (por. ich zestawienie na s. XXXI).

Dużą niedogodność książki odczuwaną nawet już przy czytaniu *Słowa wstępnego*, jest umieszczanie przypisów po rozdziałach, co zmusza albo do ustawicznego odszukiwania końca rozdziału, albo do trzymania dodatkowo jakiejś zakładki. Tym bardziej to może denerwować, że w większości wypadków w przypisach czytelnik znajduje

tylko wskazane miejsce z Pisma św., o wiele dogodniej można było zrobić w nawiasie w samym tekście, bez odsyłacza.

Przy pisaniu swej książki Daniel-Rops nie tylko wykorzystał uprzednie ujęcia syntetyczne tematu, łącznie z dwutomowym dziełem Ojca R. de Vaux (*Les Institutions de l'Ancien Testament*, Paris 1958), ale przede wszystkim swoje osobiste przeżycia z pobytu na Bliskim Wschodzie, a zwłaszcza w Ziemi świętej. Dlatego jego książkę chłonie się niemal z niesłabnącym zainteresowaniem i nie trudno samemu sprawdzić słuszność wypowiedzi ks. E. Dąbrowskiego w *Słowie wstępnym*: „pod jego piórem ta przeszłość ożywa, zaczyna mówić i działać. Toteż od pierwszej strony z dużym zaufaniem pozwalamy się mu prowadzić w przekonaniu, że we właściwym momencie powie nam, co się w tym czasie działo w Rzymie, jaki byłby na to pogląd filozofów greckich i w jaki sposób wyraził się to w sztuce” (s. XVIII).

Całość podzielona została na trzy nierównej długości części (cz. I i III mają po cztery rozdziały, a cz. II aż dwanaście!). Egzegeci wyznaczają temu dziełku miejsce pośrednie między opracowaniami ściśle naukowymi a ujęciem czysto literackim (zob. np. opinię P. van Imshoota na s. XV), przeto nie możemy czynić dużego zarzutu autorowi za to, że tytuły części, a zwłaszcza niektórych rozdziałów nie łatwo zdradzają czytelnikowi ukrytą treść. I tak cz. I „*Ziemia i naród*” w swych czterech rozdziałach podaje tło geograficzne, narodowościowe i polityczne w czasach Chrystusa, rys historyczno-społeczny i życie codzienne w samej Jerozolimie.

Cz. II zatytułowana enigmatycznie „*Noce i dnie błogostawia Pana*” zawiera w sobie wszelką różnorodność spraw i zagadnień, z którymi człowiek wchodzi w kontakt od urodzenia aż do śmierci. Część ta zyskałaby na tym, gdyby ją autor podzielił na kilka mniejszych części osobno omawiających np. zagadnienia życia prywatnego, osobno sprawy publiczne i kulturalne. W obecnym układzie jest to wszystko nieco pomieszane, przynajmniej jeżeli chodzi o układ tematów w rozdziałach. Na szczęście w granicach poszczególnych rozdziałów autor wyczerpuje pewien zakres tematów objętych tytułem rozdziału. Tematy rozłożone są następująco: Dziecko w Izraelu (I); Rodzina — „kość moja i ciało moje” (II); Wielcy i mali, bogacze i ubodzy (III); Obowiązki społeczne (IV); Tabele nieba i miary ludzkie (V); Pożywienie i odzież (VI); W pocie czoła (VII); Od handlu do rozboju (VIII); Słowo i pismo (IX); Literatura, sztuka, nauka (X); Obyczaje, nawyki, stroje, rozrywki (XI); Gdy milknie śpiew ptaków (XII). Uderza w tym niejednakowe potraktowanie tytułów; jedne z nich są bardzo prozaicznym ujawnieniem zagadnień, nawet w formie wyliczenia (np. VI, IX, X, XI), inne wyglądają jak wzięte z powieści sensacyjnej (np. V, VII, VIII), inne jak z tomika poezji (np. II i XII). Któżby łatwo odgadł, że w ostatnim rozdziale chodzi o takie zagadnienia, jak higiena, leczenie, pogrzeb,

a także... wiara w zaświaty, mimo że zasadniczo sprawami religijnymi zajmuje się autor w cz. III pod tytułem „O czasie Bogu poświęconym”. Jest tu mowa o życiu religijnym Izraelity, o jego modlitwie i liturgicznym podziale czasu (I), „o domach Bożych”, a właściwie o kulcie publicznym w świątyni oraz o synagogach i nabożeństwie w nich odbywanych (II), o „sługach Bożych”, w czym mieszczą się sprawy zarówno związane ze służbą liturgiczną w świątyni, jak i ze studium Prawa; omówione zostały ugrupowania religijne, ślub nazireatu i życie mnichów znad Morza Martwego (III). Wreszcie samą treść religii, czyli główne wierzenia izraelskie zamknął autor w rozdz. IV pod tytułem „Wiara Izraela a przyjście Mesjasza”. Przedłużeniem i uzupełnieniem tego rozdziału jest dwudziestostronicowe Zakończenie noszące tytuł „*Chrystus na tle swego narodu i swej epoki*”, gdzie autor omówił żydowski profil samego Chrystusa, Jego stosunek do Prawa Mojżeszowego, oraz ustosunkowanie się narodu żydowskiego do Niego.

Polskie wydanie książki posiada oprócz „*Wskazań bibliograficznych*”, przeznaczonych dla czytelnika francuskiego, także „*Uwagi do bibliografii polskiej*”, związanej tematycznie z pracą Daniel-Ropsa. Te uwagi zostały podzielone na tekst (chodzi o wydania tekstu Pisma św. N. Testamentu i dzieł Józefa Flawiusza), monografie, archeologię, odkrycia w Qumran, życiorysy Chrystusa, rozprawy i artykuły. Wydawnictwu nie chodziło o podanie wyczerpującej bibliografii polskiej do omawianego tematu, lecz o wskazanie czytelnikowi najważniejszych pozycji i źródeł łatwo dostępnych, w których można znaleźć bardziej szczegółową bibliografię. Najnowsze z wymienionych w Uwagach pozycji są z r. 1964.

Książka jest zaopatrzona w małą mapkę Palestyny z czasów Chrystusa oraz w trzy tablice chronologiczne. Czyta się ją bardzo przyjemnie. Dzięki nagromadzonym w niej tysiącom różnych realiów biblijnych, barwnych opisów i nie spotykanych łatwo gdzie indziej cytatów z literatury żydowskiej i innych, niewątpliwie może oddać cenne usługi nie tylko szerszej publiczności polskiej, ale i czytelnikom bardziej obeznanym z literaturą biblijną, którzy mają pod ręką w tym dziełku materiał już w tłumaczeniu polskim, pozwalający wiele szczegółów sobie przypomnieć i wykorzystać przy różnych nadarżających się okolicznościach, a zwłaszcza w duszpasterstwie biblijnym.

Ks. J. W. Rosłon